

УДК 94:378(477.51) (092) "1913/1915"

DOI 10.31654/2520-6966-2025-27F-114-183-193

Смалій К.

викладач кафедри географії, туризму і спорту
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
smaliy.km@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0003-8256-2444>

**«Цілком надійна наукова сила...», або Як Фрідріх
Ернестович Відеман працював професором
Ніжинського історико-філологічного інституту
князя Безбородька (1913–1915 рр.)**

Стаття присвячена одному з цікавих епізодів історії Ніжинської вищої школи початку XX століття. На основі уважного вивчення залучених архівних матеріалів автор розглянув спробу знаного філолога та палеографа Ф.Е. Відемана влаштуватись на професорську посаду та зайняти кафедру грецької філології в Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька. Автор докладно вивчив та дослідив біографію «претендента» на професорство. Відзначив його сильні якості як науковця, проаналізував творчий доробок, обставини особистого життя та дійшов висновку, що Ф. Відеман був цілком гідний зайняти вакантну посаду. Водночас вивчення медичних документів претендента дозволяє поставити йому діагноз повної непридатності в роботі з людьми, а особливо з молоддю. Через помилки в роботі бюрократичної машини Російської імперії до педагогічної діяльності допустили надзвичайно хвору людину. Спроба швидко розв'язати проблему й зняти новоспеченого викладача з посади нашкодило на ті ж самі бюрократичні перепони та затягнулася в часі. Лише випадковість не дозволила новому професорові інституту розпочати заняття. У Санкт-Петербурзі Ф. Е. Відеман став однією із жертв «патріотично» налаштованої юрби та через свої антиросійські промови (що виявились наслідком його збудженого емоційного стану) потрапив до арештантського дому. Таким чином, Ф. Відеман спромігся стати екстраординарним професором Ніжинського інституту, не побувавши в самому Ніжині та не прочитавши там жодної лекції.

Ключові слова: історико-філологічний інститут князя Безбородька, грецька філологія, професорська кафедра, Перша Світова війна, антинімецькі погроми.

Постановка проблеми. Останнім часом у вітчизняній історичній науці поживався інтерес до вивчення історії та діяльності різноманітних наукових шкіл, що склалися та існували при вищих навчальних

зкладах. На думку багатьох дослідників, у кінці XIX – на початку XX століття в Історико-філологічному інституті князя Безбородька в Ніжині (далі – ІФІН) існувала окрема наукова школа класичної філології. Її поява була безпосередньо пов'язана не тільки з навчально-науковим профілем навчального закладу, а й із тим солідним професорсько-викладацьким складом, що працював у тодішній Ніжинській вищій школі. У цей час в ІФІН працювали відомі філологи-класики – директори Інституту М. О. Лавровський та Ф. Ф. Гельбке, професори А. О. Брок, Б. Ф. Бурзі, брати А. В. та Й. В. Добіаші, С. М. Жданов, В. П. Клінгер, М. І. Мандес, П. В. Нікітін, П. В. Петр, А. Ф. Семенов та багато інших творчих і неординарних особистостей. Їхні життєві шляхи та наукові здобутки неодноразово ставали темами наукових статей та солідних монографічних досліджень багатьох вчених. Водночас діяльність не всіх педагогів та викладачів Ніжинської вищої школи стала об'єктом наукових досліджень. До таких «маловідомих», «практично забутих» осіб Ніжинської вищої школи можна віднести й екстраординарного професора ІФІН Фрідріха Ернестовича Відемана (1869–1918). Сучасники характеризували його як «старанного дослідника давньогрецької палеографії..., праці якого вирізняються фактографічністю, обережністю висновків та скрупульозним бібліографічним оснащенням».

Свого часу в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя професор Г. В. Самойленко започаткував науковий проєкт «Ніжинська вища школа 1805–2025 рр. Викладачі та вихованці. Повернення забутих імен», який передбачає розшук імен відомих осіб, що були пов'язані з історією вищого навчального закладу, котрий існував раніше та продовжує донині свою діяльність у місті Ніжині. У рамках виконання даної проєктної програми ми віднайшли свідчення про професора Ф. Е. Відемана. Доля ненадовго пов'язала його з невеликим повітовим містом Чернігівської губернії та навчальним закладом, що існував тоді в місті. Ф. Е. Відеман став професором ІФІН, але при цьому жодного разу не був не тільки в інституті, а й навіть у Ніжині.

Аналіз останніх наукових публікацій. Сучасна історіографія не може похвалитися значною кількістю наукових робіт, у яких досліджується наукова та педагогічна діяльність Ф. Е. Відемана. За кордоном вийшла всього одна праця довідкового напрямку, у якій містяться згадки про особу та діяльність Відемана [3]. Але у фондах Державного

архіву Чернігівської області автор виявив справу, матеріали якої присвячені біографії та роботі науковця в Ніжинській вищій школі [2].

Саме тому **метою нашої наукової роботи** є дослідження періоду біографії Ф. Е. Відемана, пов'язаного з Ніжином, а також з'ясування обставин, що стали на заваді талановитому та перспективному науковцеві, який давно заслуговував на професорську кафедру, але так і не спромігся її посісти.

Виклад основного матеріалу. Навесні 1913 р. з посади екстраординарного професора кафедри грецької словесності ІФІН звільнився знаний філолог, історик літератури Анатолій Федорович Семенов. На заміщення вакансії правління інституту разом з МНО оголосили конкурс, на який відгукнувся викладач Санкт-Петербурзького імператорського історико-філологічного інституту, магістр грецької філології Фрідріх (Вільгельм) Ернестович Відеман, який надіслав до канцелярії інституту своє *curriculum vitae* (від лат. – «хід життя»). Докладний документ, що описує професійну біографію, освіту та досягнення певної особи. У Російській імперії XIX – початку XX ст. був обов'язковим для подання від претендентами, що прагнули зайняти місце в академічних та наукових установах) разом зі списком своїх наукових праць [2, арк. 1]. Ось що повідомляв про себе кандидат у власноруч написаному життєписі: «Народився я 25 червня 1869 року в повітовому містечку Уржумі В'ятської губернії, де батько був аптекарем (мав чин колезького секретаря). Освіту отримав спочатку вдома, потім у Чернігівській, 2-й Московській та 6-й Санкт-Петербурзькій гімназіях (закінчив із золотою медаллю), потім вступив до Імператорського Історико-філологічного інституту. Закінчив курс у 1893 році й отримав відрядження до Берліна, одночасно був зарахований до штату МНО (Міністерства народної освіти. – Авт.), водночас працював вчителем-наставником дітей графа П. А. Шувалова. Через рік з родиною переїхав до міста Варшави (у 1894–1896 рр. П. А. Шувалов обіймав посаду Варшавського генерал-губернатора. – Авт.). 21 квітня 1897 р. призначений викладачем німецької мови у 4-у Варшавську гімназію (з оплатою 750 крб. на рік), а в травні був відряджений до Берліна для продовження наукових занять, результатом яких стали статті, надруковані в «Журналі Міністерства Народної Освіти» за 1898 (червень-серпень) та 1899 (січень-лютий, серпень-вересень)». З 1 вересня 1898 р. Ф. Е. Відемана прийняли на посаду викладача грецької мови в рідній alma mater. Одночасно йому було дозволено викладати ту ж саму дисципліну в гімназії, що існувала при інституті. 30 вересня 1912 р.

він захистив у імператорському Новоросійському університеті дисертацію «Початки історії грецького письма» [2, арк. 2]. З його формулярного списку, що був поданий до канцелярії ІФІН, ми дізнаємося, що Ф. Е. Відеман пройшов усіма «щаблями» чиновницької кар'єри: у 1895 р. отримав чин колезького секретаря, через рік, «за вислугу років», підвищений до титулярного радника, у 1900 р. – колезький асесор, надвірний радник (1903 р.), колезький радник (1906), а в 1912 р. йому було присвоєно чин статського радника. За час служби Фрідріх Ернестович був неодноразово нагороджений: у лютому 1896 р. – срібною медаллю «У пам'ять царювання Олександра III», у 1904 р. – орденом Св. Станіслава 3-го ступеня, а потім орденом Св. Анни 3-го ступеня (1906 р.) [2, арк. 50]. Саме така особа заявила про своє бажання зайняти вакантну кафедру та стати екстраординарним професором інституту.

25 травня 1913 р. директор Санкт-Петербурзького Історико-філологічного інституту академік В.В. Латишев адресував листа в. о. директора ІФІН І. І. Семенову, у якому писав: «... Дізнавшись, що викладач довіреного мені Інституту магістр грецької словесності Ф. Е. Відеман надіслав Вам заяву про бажання виступити конкурентом на вільну кафедру грецької словесності, я вважаю необхідним зі свого боку прохати Вас звернути прихильну увагу на цього кандидата, в особі якого Ваш Інститут набуде цілком надійної наукової сили (підкреслено у тексті листа. – Авт)... Ця особа (вихованець нашого навчального закладу) вже понад 15 років є викладачем Інституту. Восени минулого року він захистив в Одеському університеті свою магістерську дисертацію «Про походження грецького алфавіту». Грецьку мову він знає досконало та має величезні знання у заявленому предметі... У нас він не отримав до сих пір професуру виключно тому, що обидві кафедри грецької словесності зайняті професорами, що вступили на службу раніше нього. Я був би нескінченно радий, аби ці рядки допомогли варту службового підвищення п. Відеману» [2, арк. 3]. Але, забігаючи наперед, варто зазначити, що академік В. В. Латишев доніс до керівництва ІФІН не всю інформацію про Ф. Е. Відемана та його службу, частину інформації він свідомо приховав. Так, він жодним словом не обмовився про те, що Відеман у 1902–1903 рр. серйозно хворів на «психічну хворобу», а підготовка та захист його дисертації пройшли «не без ускладнень». Як зазначає закордонна дослідниця В. П. Смишляєва: «Можливо, дисертація Відемана була відхилена С.-Петербурзьким університетом, тому він був змушений захищати

її у Одесі. У медичному свідоцтві Відемана однією з підстав (реального або фіктивного?) діагнозу значиться «божевільна ідея переслідування» з боку Санкт-Петербурзького університету. З його слів «його примушували працювати від 1904 до 1909 рр., а наприкінці визнали дисертацію незадовільною» [1, с. 92].

Ні директор інституту, ні члени конференції ІФІН, як з'ясувалося пізніше, особисто Відемана не знали. Щоб мати хоча б мінімальне уявлення про того, кого вони обирають, доручили професорам кафедри грецької словесності А. Ф. Семенову та В. І. Петру підготувати відгуки про наукові роботи претендента. Тільки на кінець осені 1913 р. (російська бюрократична машина працювала дуже повільно) обидва відгуки були підготовані та винесені на обговорення конференції. Професор А. Ф. Семенов наукову діяльність «свого наступника» на основі його нечисленних статей оцінив як «компіляційну», але водночас дав їй позитивну оцінку [2, арк. 4–5 зв.]. Натомість професор В. І. Петр у своєму відгуку на магістерську дисертацію Відемана (яка вийшла окремою книгою) писав: «... Автор не має належних педагогічних здібностей. Книга повинна вчити. Він, безумовно, людина знаюча, як пишуть мені із Санкт-Петербурга, акуратний до смішного, чистий, як святий, був деякий час учителем у гімназії, але з цього було мало користі через його поблажливість та доброту... Мені пишуть, що «... він вважає людей ідеальними, такі якості характеру невідповідні для спілкування з учнями, а для студентів, можливо, будуть відповідними». Але я думаю, що така якість характеру невідповідна й для спілкування зі студентами, особливо нашими, для яких як майбутніх педагогів потрібні професори не тільки як люди науки, а й як педагоги, лекції яких повинні слугувати не лише науковими, а й педагогічними зразками». Наприкінці свого відгуку він доходить висновку: «Якщо конференція знайде можливість обрати професором п. Відемана, то, звичайно, я проти цього нічого мати не буду, але я дотримуватимусь своєї думки – нам потрібен не такий професор» [2, арк. 6–7 зв.]. Незважаючи на таку нейтрально-негативну оцінку, конференція на засіданні, що відбулось 25 січня 1914 р. обрала Ф. Е. Відемана на посаду екстраординарного професора. Але наказ про призначення його на нову посаду надійшов лише на початку літа (винним у затримці виявився сам Фрідріх Ернестович, який до того часу не отримав магістерського диплому, тому що не заплатив необхідних 15 крб. за його виготовлення та друк). Тільки 16 червня 1914 р. наказом МНО він був офіційно призначений на професорську посаду

кафедри грецької словесності [2, арк. 29]. Новому професорові ІФІН була визначена платня в сумі 1600 крб. на рік, він додатково отримував 200 крб. «столових», а правління інституту виділило йому казенну квартиру в Ніжині [2, арк. 50]. Але скористатися ними Ф. Відеман не встиг, адже вже 18 серпня 1914 р. він був ... звільнений наказом директора інституту, а 16 грудня 1914 р. це рішення було підтверджено відповідним наказом МНО [2, арк. 51]. Причиною такого швидкого та, здавалося б, дивного рішення директора

Й-Е. А. Леціуса, стала його зустріч з Ф. Е. Відеманом, що відбулась у першій декаді червня 1914 р. у Санкт-Петербурзі, куди директор приїхав у справах інституту (отримання дозволу на будівництво нового приміщення для спортивної зали) [1, с. 217]. Повернувшись зі столиці, Й-Е. А. Леціус одразу написав офіційного листа на ім'я попечителя Київського навчального округу О.М. Деревецького. Той також був філологом-класиком, професором грецької словесності і, як з'ясувалося пізніше, особисто знав Ф. Е. Відемана. Зміст листа Леціус довів до відома членів Конференції ІФІН на її спеціальному засіданні. Він писав: «17-го липня я звернувся до пана попечителя КНО з проханням повідомити Міністерству, що відкликаю подання про обрання магістра грецької словесності п. Відемана на посаду екстраординарного професора історико-філологічного інституту князя Безбородька. Мотивую своє прохання тим, що п. Відеман, на моє переконання, страждає на повний нервовий розлад. Дійшов я до цього переконання під час першої ж зустрічі з ним на початку червня в Санкт-Петербурзі. Можу до цього додати: все, що казав при зустрічі п. Відеман, було безладним, нелогічним та нагадувало маячня божевільного, що страждає різними *idies fixes*. Я про це одразу наголосив п. Міністру, який згодився притримати справу про призначення Відемана у Департаменті до подання з мого боку офіційних паперів для скасування його обрання на посаду.

Але п. Відеман унаслідок якогось непорозуміння був призначений професором інституту міністерським наказом, хоча всі професори після мого повернення до Ніжина усно або письмово були повідомлені про стан речей та всі погодилися зі мною, відмовившись від кандидатури Відемана... Я бажаю, щоб п. Відеман подав офіційну заяву про відставку, а кафедра, на яку його було обрано, знову була оголошена вакантною» [2, арк. 35].

Саме у цей час Ф. Відеман разом зі своєю дружиною (Бертою Вільгельмівною), ще не знаючи, що в ІФІН вирішили відмовитися від

його послуг, нарешті зібралися їхати до Ніжина. Але подружжя Відеманів обрало для поїздки не найкращий час. 19 липня 1914 р. Німеччина оголосила війну Російській імперії. Після цього Микола II звернувся з закликом до народу об'єднатися та відбити «зухвалу навалу ворога». Початок війни спровокував хвилю патріотичних маніфестацій та мітингів на підтримку Сербії та засудження Німеччини й Австро-Угорщини. Хоча офіційна влада заборонила публічні демонстрації та всілякі інші спонтанні «прояви патріотизму», але контролювати їх вона була не в змозі. Так зазначав один із закордонних дослідників: «У патріотичних натовпах відбувалося бродіння ксенофобських настроїв, що час від часу переростали у фобію до німців та виливались в німецькі погроми». Так, під час одного з мітингів на Невському проспекті юрба пішла до німецького посольства та розгромила його. Були розгромлені магазини та торговельні лавки, що належали німцям. Часто ці погроми супроводжувались фізичним насиллям. Жертвами одного з таких інцидентів і стала родина новопризначеного професора інституту князя Безбородька. Ось як сам Ф. Е. Відеман описав цей випадок. «Відправляючись потягом [до Ніжина] о 12 год. 05 хв. ночі 4–5 серпня із С.-Петербурга, я вимушений був за кілька хвилин до відправлення потягу силою пробивати собі шлях з вагону 3-го класу. Через переповнений публікою вагон і неймовірну задуху дружині стало зле. Насилу вибравшись на платформу та побачивши розстроєний душевний стан моєї дружини, я, знервований, погарячкував у розмові з оточуючими, серед яких опинився жандармський офіцер. Відвели нас тоді ж у жандармське відділення, де склали протокол. Дружину оголосили вільною, а мене заарештували на три місяці» [2, арк. 41]. Більше деталей цього інциденту можна дізнатися із статті під назвою «Дика витівка професора Ніжинського інституту Відемана», що була надрукована у номері газети «Новий час» (за 16.08.1914 р.), а потім була передрукована іншими виданнями, серед яких був «Ніжинський голос». Так про цей випадок дізнались у Ніжині. Газети повідомляли, що «... один солідний чоловік, на вокзалі в С.-Петербурзі говорив недозволені та злочинні речі. Він, наприклад, заявляв, що прийдуть німці і всім покажуть..., що треба вчитись порядку саме у них,... що у порівнянні кайзер набагато кращий за російського імператора і т. п. Як з'ясувалося, цією особою був професор Ніжинського інституту Ф.Е. Відеман. Він був трошки «поколючен» присутньою публікою, заарештований та доставлений до поліцейського будинку Васильєвської частини...»

[2, арк. 36]. У газетах прозвучав неприкритий натяк на адресу директора Й-Е. Леціуса, що саме він, німець за походженням, запрошує німців на роботу в освітні установи, а це «може зіграти на користь ворогу» (забігаючи наперед, слід зазначити, що у жовтні 1914 р. на хвилі «боротьби з німецьким засиллям» Леціус був звільнений з посади керівництва інститутом. – Авт.). Неконтрольований патріотичний чад перших днів війни вимагав відповіді. Намагаючись виправдатися, Леціус підготував велику статтю, яку він просив надрукувати на шпальтах «Нового часу» [2, арк. 39]. У ній він писав: «Пан Відеман – уродженець В'ятської губернії та вихованець С.-Петербурзького історико-філологічного інституту. Він отримав російське виховання. Закінчив російську гімназію. Знає російську мову краще, ніж німецьку, котрою розмовляє з російським акцентом, у його мові часто трапляються «русицизми», і до Пруссії або Німеччини ніякого відношення він не має. У Ніжині він ніколи не був, і ніхто його тут в очі не бачив і не знає. Він працював викладачем С.-Пб. інституту та був обраний конференцією на вакантну грецьку кафедру за рекомендацією директора того ж самого С.-Пб. інституту академіка Латишева та відомого у С.-Пб. професора Зелінського як знавець грецької мови та єдиний у всій імперії магістр грецької словесності, що до сих пір не забезпечений кафедрою. Іншого кандидата, що заявив про своє бажання брати участь у конкурсі, міністерство відхилило ще до виборів. Таким чином п. Відеман був обраний як єдиний кандидат, що залишився. Але в мене та в членів конференції були деякі сумніви, бо через отримані приватні свідчення було відомо, що п. Відеман вже раніше 2 роки був схиленим, а його сестра перебувала в будинку для божевільних.... Коли я влітку цього року зустрівся з Відеманом, мені вистачило всього 10 хвилин, щоб зрозуміти: він абсолютно схилена людина. Він говорив нескладно, безглузді речі та, мабуть, страждав на манію переслідування, причому вираз його очей нагадував божевільного. Наступного дня я доповів міністру, що, на мою думку, п.Відеман є психічно хворою людиною і ніяким чином не може бути призначений професором Інституту. Міністр погодився з моєю думкою і пообіцяв призупинити призначення... Але через непорозуміння п. Відемана було призначено. Це сильно вразило мене і всю професорську колегію нашого інституту. Ми розуміли, що ця психічно хвора особа, якщо приїде до Ніжина, може викинути будь-яку штуку, і тоді на нас чекає відправлення його під опіку доктора Бушtedта (місцевий лікар-психіатр, завідувач ніжинської лікарні для божевільних. – Авт.). Тепер

Відеман устругнув такий жарт у Санкт-Петербурзі – і місто Ніжин його ніколи не побачить. Стосунок професора Відемана до нашого інституту вичерпується тим, що він дійсно був обраний конференцією, але обрання було анульоване, як тільки ми дізналися про його психічну ненормальність. Таким чином, навряд чи можна говорити про «дику витівку професора Ніжинського інституту», а тільки про «дику витівку професора С.-Петербурзького історико-філологічного інституту», до якого ІФІН з червня ніякого відношення не має» [2, арк. 37–38 зв.]

Нам невідомо, чи було надруковано це спростування в газеті «Новий час». Про подальшу долю професора Ф.Е. Відемана знаємо зовсім мало. Знаходячись у арештантському будинку, він продовжував листування з канцелярією ІФІН і навіть отримав 220 крб. 20 коп. оплати за строк «його роботи від часу призначення до звільнення» [2, арк. 42]. Після «вокзального ексцесу», звільнившись з-під арешту, Ф. Е. Відеман таки був змушений подати у відставку. Його відставка «через хворобу» була прийнята, і подружжя оселилось у Петрограді (3 вересня 1914 р. Санкт-Петербург було перейменовано в рамках чергової політичної антинімецької компанії). Він навіть спромігся добитися призначення собі невеличкої пенсії у розмірі 600 крб. на рік. Про його подальші наукові пошуки нам нічого не відомо. Можливо, він залишив будь-які заняття наукою. Відомо, що він помер у Петрограді наприкінці 1918 року. Невеличке повідомлення про його смерть з'явилося в останньому номері журналу «Гермес» за 1918 р. [3, с. 92].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що Ф.Е. Відеман як знаний науковець заслужував на отримання власної кафедри. Але його спроба посісти кафедру грецької філології в Історико-філологічному інституті князя Безбородька через певні об'єктивні та суб'єктивні причини завершилась невдало. Ф. Е. Відеман виявився психічно хворою людиною, яка, на думку керівництва ІФІН, не могла й не повинна була займатися викладацькою діяльністю. Постає питання: як упродовж п'ятнадцяти років він працював у різних гімназіях та столичному інституті та був допущений до спілкування з молоддю? Оцінюючи його наукові праці, слід зазначити, що хоча вони й не претендують на наукові відкриття в галузі філології та лінгвістики, але водночас вирізняються своєю оригінальністю поглядів, точністю та глибиною висновків. Його концепція походження й поширення давньогрецької мови серед племен, що населяли Балканський півострів, була підтримана серйозними дослідниками та здобула своїх прихильників у наукових колах. Інцидент, що поклав край не тільки його роботі в

ІФІН, а й усій викладацький кар'єрі, стався з ним на початку Першої світової війни. Невміння контролювати себе та свої емоції стало причиною того, що Ф. Е. Відеман був утягнутий у звичайний побутовий конфлікт, що переріс у звинувачення в зрадництві та «діяльності на користь ворога». Услід за ним своїм місцем роботи поплатився Й-Е. А. Леціус, директор ІФІН, який так само став однією з жертв патріотичних антинімецьких кампаній серед населення, що охопили Російську імперію на початку Першої світової війни.

Література

1. Лейберов О., Смалій К. «Фізичне виховання молоді, нарешті буде піднесено на необхідну висоту...» – проект відкриття гімнастичної зали в Ніжинському історико-філологічному Інституті князя Безбородька та його доля. *Література та культура Полісся*. Вип. 110. Серія «Філологічні науки». № 24 / відп. ред. і упоряд. Г. В. Самойленко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. С. 215-228.

2. О назначении преподавателя Императорского С.-Петербургского Историко-филологического Института, магистра греческой филологии Фридриха Видемана на должность экстраординарного профессора Института по предмету греческой словесности. 15.V. 1913 – 19.IX. 1915 г. *ВДАЧОН*, Ф. 1105, Оп. 1, Спр. 1841.

3. Смышляева В. П. Российские филологи-классики XIX века: «германовское направление» [Электронный ресурс]: биографический словарь. 2-е изд., испр. и доп. СПб.: Научное издание, 2021. 563 с.

References

1. Leiberov, O., Smalii, K. (2024). "Fizychne vykhovannya molodi, nareshti bude pidneseno na neobkhidnu vysotu..." – proekt vidkryttya himnastychnoyi zaly v Nizhynskomu istoryko-filolohichnomu Instytuti knyazya Bezborodka ta yoho dolya ["Physical Education of Youth Will Finally Be Raised to the Necessary Height..." – the Project of Opening a Gymnasium at Nizhyn Historical and Philological Institute of Prince Bezborodko and Its Fate]. *Literatura i kultura Polissya – Literature and Culture of Polissya*. Iss. 110. Series "Philological Sciences". No. 24. Nizhyn: Nizhyn Mykola Gogol State University Publ. pp. 215-228. [In Ukrainian].

2. O naznachenii prepodavatelya Imperatorskogo S.-Peterburgskogo Istoriko-filologicheskogo Instituta, magistra grecheskoj filologii Fridriha Videmana na dolzhnost ekstraordinarnogo professora Instituta po predmetu grecheskoj slovesnosti [On the Appointment of the Teacher of the Imperial St. Petersburg Historical and Philological Institute, Master of Greek Philology Friedrich Wiedemann on the Position of Extraordinary Professor of the Institute on the Subject of Greek Literature]. 15.V. 1913 - 19. IX. 1915. Department for the

Preservation of Documents of the State Archives of Chernihiv Oblast in Nizhyn, F. 1105, Op. 1, Case 1841. [in Russian].

3. Smyshlyayeva, V.P. (2021). *Rossijskie filologi-klassiki XIX veka: "germanovskoe napravlenie": biograficheskij slovar* [Russian Philologists-Classics of the 19th Century: "German Direction". Biographical Dictionary [Electronic resource]. 2nd ed. St. Petersburg: Naukoemkie tehnologii Publ. 563 p. [in Russian].

Smaliy, K.

Lecturer of the Department of Geography,
Tourism and Sports of Nizhyn Mykola Gogol State University
smaliy.km@ndu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0003-8256-2444>

"A Completely Reliable Scientific Force...", or How Friedrich Ernestovych Widemann Worked as a Professor at Nizhyn Prince Bezborodko Historical and Philological Institute (1913–1915)

The paper deals with an interesting episodes in the history of Nizhyn Higher School of the early 20th century. Based on the study of extensive use of archival materials, the author examined the "attempt" of the well-known philologist and paleographer F.E. Wiedemann to get a professorship and occupy the chair of Greek philology at Prince Bezborodko Nizhyn Historical and Philological Institute. The author has studied and researched in detail the biography of the "candidate" for the professorship. He noted his strengths as a scientist, analyzed his creative work, the circumstances of his personal life and came to the conclusion that F. Wiedeman was quite worthy of taking the vacant position, at the same time, studying the applicant's medical documents allows him to be diagnosed with complete unsuitability for working with people, especially with young people. Errors in the work of the bureaucratic machine of the Russian Empire allowed a seriously ill person to take up teaching work. An attempt to quickly solve the problem that had arisen and remove him from his position encountered the same bureaucratic obstacles and was delayed in time. Only chance did not allow the "new" professor of the institute to begin classes. F. E. Wiedeman became one of the victims of a patriotic crowd and because of his anti-Russian speeches (which were a consequence of his excited emotional state) ended up in a detention centre.. Thus, F. Wiedemann managed to become an extraordinary professor at Nizhyn Institute without ever having been to Nizhyn itself and without giving a single lecture.

Key words: Prince Bezborodko Historical and Philological Institute, Greek philology, professorial department, World War I, anti-German pogroms.